

ZORA

**Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

Leto XIII. Štev. 3.

Urednik M. Božič.

Zora izhaja vsak mesec
20ega ter stane celo-
letna naročnina R 3'-.
:: za dijake R 2'-. ::

Kat. tiskarna, Ljubljana.

Vsebina:

J. Zoran:	
Manom Simona Gregorčiča	33
— ar:	
Prvi sestanek slov.-hrv. kat. abiturientov v Ljubljani, 25. avgusta	34
Abit. Lav. Kemperle:	
O goriških dijaških razmerah	37
J. Dolenc:	
O moralni in gmotni podpori katoliško-narodnemu dijaštvu	40
L.:	
Črni bratje. (Konec)	43
Glasnik:	
Iz „Zarje“. — Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“. — Hrvaško katoliško akademično društvo „Hrvatska“. — Češki katoliški akademiki. — Novo hrvaško katoliško akademično društvo. — Občni zbor slovenskih graških akademikov	46
Listek:	
Apologetične drobtine. Astronomija. — Katoliška Avstrija. — Šolski zdravniki. — Vera in veda. — Dunajska „Akademična protidvobojna liga“.	47
Na platnicah: Idrijska realka. — Leposlovna in Ljudska knjižnica.	

Listnica uredništva.

Vsem sotrudnikom, naročnikom in prijateljem „Zore“ želi radostne praznike in obilo uspehov v novem letu Urednik. — G. P a t u š k i n! Radi priznamo, da smo se razveselili prečitavši Vaše „Davorije“. Ne radi oblike, pač pa radi vsebine. Davorije peti pristoja mladeničem, sedaj, „ko topla nam srca in vroč nam pogled“ (I.) A natisniti ne moremo teh po našem mnenju „hčeric trenotka“; nejasne so večkrat, kakor nekatere Vašega rojaka Iva Zorana. Sicer je nejasnega marsikaj tudi v Zupančiču („Čez plan“), a to gotovo ni prednost pesmi, s katero hočete druge — navdušiti. Učite se v tem oziru na Prešernu in Gregorčiču! Kako je tu vse jasno, izklesano! Da zveni konec prve davorije naivno („leva in zmijo bi radi v obed“), čutite sami. Po obliki in vsebini najboljša je tretja, če tudi je primera o moločih, ki hite v nepreglednih vrstah v boj, hrepeneči po krvi in iskajoči sovražnika, za boj, ki ga imate Vi v mislih, neprimerna. Tudi ste v vseh pesmih preveč splošni, od tod izvira tudi nejasnost. Oprimate se bolj življenja, da imajo pesmi realnejšo podlago! Na svidenje!

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Franciškanske ulice
brez pristavka: hotel Union — ker je dotični hotel samostojen del poslojpa.

Uredništva se tikajoče stvari je pošiljati na naslov: Mirko
:: :: :: Božič, Dunaj, IX. Lazarethgasse 18/III. 26. :: :: ::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran., ali pa po nakaznici na
upravnništvo Zore, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Idrijska realka.

Na Kranjskem zidajo brez potrebe Nemcem višje gimnazije, slovenska občina pa zdihuje pod bremenom iz lastnih žepov vzdrževane realke!

Zgodovina podržavljenja te realke je jako značilna za naše razmere. Najprvo gre odposlanstvo mesta k ministrstvu zatrjevati, da lahko vrduje na lastne stroške realko; nato glasujejo liberalni poslanci proti podržavljenju v deželnem zboru, slednjič zopet krene odposlanstvo na Dunaj, kjer jim zopet brani „ponos“ obrniti se oficielno do strani, kateri morajo pripisovati hote ali nehote vpliv na merodajnih mestih.

Da bi se vsled strankarstva uganjal humbug s prosvetnimi sredstvi v državi, kjer si tako težko priborimo vsako drobtino, proti temu odločno prosvedujemo!

Ali je to v interesu onih, ki plačujejo davke, naj sodijo ti sami!

Nečuvane so razmere na tem zavodu, kot jih popisuje „Slovenec“, zlasti kar se tiče postopanja s profesorji gl. št. 229, z dne 6. okt. 1906). Ako se „Društvo slovenskih profesorjev“ zanima za svoje stanovske zadeve, mora ta očitanja vsaj preiskati in priti govoricam do dna. Čudno se nam zdi, da odgovori v drugem ljubljanskem dnevniku večina ne zakrivajo stvari, kvečjemu ne bistvene okoliščine, ali očitvidno zavijajo. Zakaj ravnateljstvo ne odgovori s fakti? Saj so nerednosti bistvene, ako je res, kar se očita. Naši koleginji „Omladini“, ki jako rada brska in išče, kjer nič ni, bi svetovali, da tudi semkaj obrne svojo kritikujočo pozornost.

Vprašati moramo, zakaj se je zatrjevalo vedno, da bo realka slovenska, ako se uči v šestem razredu samo eden predmet v slovenščini, ako je učni jezik v nižjih razredih nemški v predmetih, za katere imamo slovenske učne knjige!

Kako je mogoče, da se šteje v letnem poročilu med znanstvene članke nekrologi in prestave ministrskih odredob? ć.

Leposlovna in Ljudska knjižnica.

Poslani sta nam na ogled prvi številki obeh knjižnic, omenjamo jih, da obrnemo pozornost dijaštva na ta najnovejši, po našem mnenju dalekovažni pojav v slovenskem slovstvu. Radovedni smo bili, ali se izpolnijo nade, ki smo jih stavili na to knjižnico, ki hoče vzgojno vplivati na izobraženstvo v krščanskem zmislu. In lahko moremo reči, da je začetek dober, ker malokateri roman more vplivati tako vzgojno na izobražence kot Bourgetov: „Razporoka“. Rodbinsko življenje je kompas za razvoj družbe, razvoj naroda. To življenje je v enem pojmovanju mojstrsko slikano v „Razporoki“. Ta svetovni problem se razvija pred našimi očmi z nepobitno logiko, zdi se, kot bi videli, kako kuje Hefajst Ahilov ščit. Opozarjamo na „enotno“ moderno naziranje v svojih nasprotujočih si niansah, na dilemo, v katero zaide Darras s svojim prepričanjem o individualni vesti, ker se čuti vezanega na družabno etiketo. Dalje utegne zanimati dijaštvo zlasti slika francoskega dijaškega življenja.

Glede oblike smo čuli malo ocene. Zunanja oblika je jako lepa, tisk tudi, cena neprimeroma nizka: nemški prevod stane okoli 5 K! Jezik se nam zdi semtertje malo okoren; kjer imamo domače izraze, ne rabimo tujk! Nemarno je uporabljane ločilnih znamenj, motijo tudi slovnične napake; a to so malenkosti, ki izostanejo v prihodnje, kot se nadejamo. Zeleti bi bilo, da bi izšel kot predgovor vedno tudi opis pisateljevega življenja in delovanja ter njegovega stališča v literaturi, s tem bi se seznanjali s tujo literarno zgodovino. Sedaj je pa prinesla ocena, kot n. pr. v „Dom in Svetu“ to, kar spada v predgovor dela.

Ljudska knjižnica je začela z detektivsko povestjo „Sherlok Holmes“, ki bo gotovo vlekla in pospeševala zanimanje za čtivo; za začetek je, nam se zdi, jako srečno izbrana.

Naloga dijaštva je, da razširja po možnosti med izobraženstvom obe knjižnici, med prostim ljudstvom pa zlasti drugo; s tem vršimo eminentno narodno delo, svoj sveti apostolat. ć.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA DIJAŠTVA

III. ZVEZEK

Manom Simona Gregorčiča.

Kdo Tebi naj nagrobnico zapoje,
ki sebi in drugim najslajše si pel,
ki čustva, besede najdivnejše
iz ust si narodu — pevcu vzel.

Ob Tvoji gomili razplakana vdova
in mati sirot
premišlja življenja Tvojega
trnjevo pot.

In solze tekô na temno zemljô,
jok stresa telo ji od boli bolnô:
„plačilo Ti bodi nebo!“

Z oljčno vejo Te kropijo brati
kakor sam želiš;
Ti trpljenja polen kelih zlati
Večnemu dariš.
„Radi svojih, radi tujih
sem dolgov ta kelih pil,
svojega srca in domovine
boli v pesem žalostinko lil.“ —

Tiho, tiho, bratje moji,
ne motite svetega miru,
ljuba v domovinsko sveto
pevec daruje Bogu — —

In ena se tebi je želja spolnila:
razmaknil predgorja se temnega zid,
po lokah bojnih nove očine
lepote žejni se pase vid.

Ne otrne se solza več srcu nikdar,
Ki strl ga je, ne vklonil vihar —
Počivaj sladko poet,
počivaj — profet!

Slovesom bilo konca ni;
od dragih strt si se slovil,
nešet s solzami grob rosil,
zdaj Tvoj odprt leži.

In domovini rane vse
od davnih dob
odprla ta je: kri kipi
iz njih v tvoj grob.

Za mnogimi Ti plakal si,
za Tabo joče samo en:
od Tebe toliko ljubljen
Slovan — Sloven!

Samo težka poročila,
samo žalostne vesti; —
v Tebi vera Joba bila,
klonil duh ni bičani.

In nebesa moč so dala,
dala strun ti, dala kist,
dvojna luč Ti je sijala:
luč Homerova in — Krist.

V svete dvignil se višine
genij Tvojega duha . . .
Sedaj zvezda domovine,
znak življenja boljšega.

J. Zoran.

Prvi sestanek slov.-hrv. kat. abiturientov v Ljubljani, 25. avgusta.

Ne bilo bi umestno, ko bi popisovali na dolgo in široko celo prireditvev. To nalogo so storili časnikarji. Za nas je veliko važnejše, da zberemo in poudarimo one točke, misli, ki se rodile sestanek in koje je zbudil zopet sestanek sam udeležencem. Natančno poročilo je v „Slovincu“, št. 194. in 195, dne 25. in 27. avgusta t. l. in v glasilu hrvaškega katoliškega dijaštva „Luč“, št. 2.

K zunanjemu značaju hočemo pripomniti le vobče nekoliko:

Bil je prvi nastop organiziranih slovenskih in hrvatskih katoliških abiturientov. Torej nekaj novega, originalnega — za našo dijaško strujo. Pomena je, da je ravno ob katoliškem shodu nastopila najmlajša generacija katoliške inteligence odločno in samozavestno, kakor se spodobi mladim, za ideje svojega naroda vnetim sinovom. Bila je častna in vredna demonstracija onih idej, koje je naslednje dni pozdravljalo tako navdušeno slovensko ljudstvo. Bil je praznik zavesti, dela, navdušenja in prijateljstva, nad in načrtov za življenje. Pogum in idealno stremljenje najbolj označujeta celi nastop najmlajše čete. In zato priznanje od vsakogar, ki zna ceniti tri stvari pri mladih, v življenje stopajočih: samostojnost, pogum, pogled navzgor — smer od materije.

„V dveh letih“, so prerokovali nasprotniki, „poidejo vaši somišljeniki, naše gibanje preplavi vse slovensko dijaštvo, naše ideje so vabljivejše in naš nastop očarujoč: le naša je prihodnost, vi pa izginete!“ Mi pa, ki nismo tako zaverovani v svojo moč, dasi vemo, kaj zmoremo v prihodnje in kaj smo zmogli v trinajstih letih razvoja, smo se nasmehnili, dobro vedoč, da je duh močnejši — kot število, moč naše ideje silnejša, ker je v nji od pamtiveka kaľ zmagoslavja. Duh idej, ki jih poudarja slovensko katoliško dijaštvo, zmaguje in pridobiva počasi, a tem doslednejše. In to je znak zdravega, normalnega napredka. Mi smo z njim popolnoma zadovoljni in nasprotniki baje tudi: nekaj, česar smo zelo veseli — vsi!

Veseli pa so morali biti tudi vsi tisoči, koje je najprej pozdravila — najmlajša četa vernih, neodtujenih sinov.

Zgodovina: prvi slovenski katoliški shod — brez naraščaja katoliške inteligence; ob drugem so nastopale predstraže in ob tretjem: predstraža, voditelji in rezerva! Za odločilno bitko našega kulturnega stremjenja je pripravljaj načrt — ves slovenski narod. Krasna slika harmoniško delujočih sil pri zgradbi — boljše bodočnosti. In ti sliki daje gotovo najdostojnejši kolorit katoliško

dijaštvo: Tretji katoliški shod so otvorili abiturienti, zaključili akademiki.

Kdo ne bi bil vesel in poln nad, samozavesti in moči ob tem pogledu?! Ne bojmo se! Prihodnost je naša vkljub — negativnim napovedim.

Slika sestanka samega.

Zastopniki skoro vseh slovenskih pokrajin. Po duhu so bili na sestanku gotovo tudi Korošci. In nič ne de, da je pokvarila celoten vtis slike politična burja in mladim idealistom nekoliko skalila vesel pogled v bodočnost njihovega naroda: na enake pojave nam je treba biti (vedno pripravljanim v zavesti, da je politično vreme — izpremenljivo, a radi tega nikakorne sme ločiti mlade duhove, nego družiti jih mora po duhu in stremljenju, da ob njihovih političnih dneh zavlada stalen, jasen dan — za ves narod. Naš cilj je jasen in preko senc! Vez je — duh.

Da tem lažje premagamo nagnjenje do liberalizma, treba osebnega stika in občevanja vseh delov. Tudi tej nalogi je docela ustregel sestanek: prišli so somišljeniki - zastopniki skoro vseh večjih gimnazij slovenskega ozemlja. Izpopolnjenja pa še pričakujemo v bodoče, pogrešali smo zastopnike realk in učiteljišč.

Upamo, da se i ta vrzel izpolni: prevzeti mora vse delo dijaštva duh našega gibanja. To nalogo imajo — prihodnji sestanki.

Pripravljali so se doslej skoro vsako leto vseslovenski celo vseslovanski abiturientski sestanki. A od prvotnega navdušenja pa do uresničenja je bila trnjeva pot, kateri je izginil konec v daljavi.

Dijaštvo je doslej navadno premalo vpoštevalo dve prevažni točki pri svojih visokoletečih načrtih.

Za impozanten skupen nastop je treba pred vsem take ideje, ki prešinja, oživlja in druží veliko večino dijaštva. Fantomi in iluzije nikogar ne navdušujejo za žrtve, kot jih zahteva ravno tak nastop. Katera je takih svojstev?

Danes je ideelno razpoloženje tako, da prevladuje svetovno naziranje. In le to ali drugo more združevati, organizirati v celoto! Ta princip bo odslej veljal, ker je utemeljen v kulturnem razvoju in stremljenju — sedanosti. Zgled: letošnji počitniški jugoslovanski dijaški kongres v Srbiji. Rezultat?

Velika napaka je bila doslej, ker se je zanemarjala druga najvažnejša sila: krepka podrobna organizacija. Za tako je treba predvsem z misla in vzgoje. Kdor hoče dandanes realnih uspehov, ne zanemarij dejstva, da le dobro organizirani deli in delci kažejo moč v združeni falangi.

Sad teh dveh momentov je bil prvi sestanek slovenskih hrvaških katoliških abiturientov v Ljubljani. Temeljna ideja je bila: kulturno

z bližanje dveh najsorodnejših si jugoslovanskih plemen. Stara misel v novi obliki: princip katolicizma v službi kulturnega svetovnega stremljenja.

V zadnjem času oživelo živahno gibanje slovanskega katoliškega dijaštva na severu in jugu je lepo znamenje, ko so v javnosti jasneje in čisteje kristalizuje dvojno svetovno naziranje in dvojna na nasprotnih osnovnih mislih temelječa kultura: moderna religija in kultura brez Boga in ona z večnim principom — Resnice.

Nismo sanjajoči panslavisti in pristaši utopij, a eno se nam zdi vendar mogoče: vsak narod slovanski naj zase tvori svoji individualnosti primerno kulturno celoto na verski podlagi, a vsi skupaj višjo celoto v preosnavljajočih idejah katolicizma. Sorodnost v stremljenju po istih načelih in za velikimi cilji v svojem krogu — to bodi tista vzvišena vez med severom in jugom, vzhodom in zapadom, najprej inteligence in nato vseh slojev in delov za dosego kulturne vzajemosti.

Ta misel pride gotovo v ospredje, ako se za njo zavzame — mladina. Znamenja so ugodna: izenačenje pravic, družabnih in narodnostnih, napreduje.

Gotovo smemo tudi v tem zmislu pozdraviti prvi sestanek slovenskih in hrvaških abiturientov. Saj so sami v besedi in dejanju demonstrirali za tako zблиžanje.

Snov je bila popolnoma primerna prvemu sestanku slovensko hrvaških abiturientov: pogled v zgodovino jugoslovanskih idej (govoril abiturient Šilc — Ljubljana: „Ideja jugoslovanske vzajemosti“); boj Slovencev za narodnost in versko mišljenje (govoril abit. Komljanec — Novo mesto: „Kam naj obrnemo svojo pozornost?“); razmere srednješkolskega dijaštva (govoril Anton Živković: „Pogled na stanje hrvatskoga srednješkolskega djaštva“ in L. Kemperle — Gorica: „O goriških dijaških razmerah“) ter estetika (Stele — Kranj: „Umetnostna misel krščanstva). Program je znak zrelosti. Veseli nas, da ni bilo nič „politike“, kakor je navadno na dijaških shodih v navadi. Dijaštvo ima druge interese nego je boj naše domače — politike. Zreli možje naj rešujejo slíčne probleme, za nas je študij prvo in predmet je končno tudi lahko: znanstveno motrenje političnega razvoja. Taka politika pa dela značaje in ne strasti.

Omenjamo končno še važnejše resolucije:

2. Slovenski in hrvaški katoliški dijaki naj se zanimajo za medsebojno gibanje in skušajo najti vez, ki bi jih vezala v uresničevanju njihovih idealov za prihodnost.

3. Poslanici hrvatskoga katoličkoga mislečega djaštva na prvem sastanku slovenskoga hrvatskoga katoličkoga abiturienata pozivlju najoduševljenije sve svoje drugove Hrvate, da se tiješno pridruže braći Slovincima u radu svomu „za vjeru i domovinu“.

6. „I. slovensko-hrvaški katoliški abiturienti pozivljajo „Slov. dijaško zvezo“, naj raztegne svoje delovanje kar najpreje na Goriško, kakor tudi sploh na obmejne pokrajine.“

Upamo, da smo dovolj orisali in označili najnovejši pojav prodirajoče katoliške zavesti med slovenskim in hrvaškim dijaštvom. Vsakoletni taki sestanki bi veliko pripomogli k medsebojnemu zblizanju in umevanju. Prepričani smo, da je letošnji abiturientski sestanek podrl dosedanjo lokalno omejenost med slovenskim dijaštvom, približal pa tudi prihodnje može, kojim bo več ali manj poverjena blaginja dveh najsorodnejših si narodov na jugu: Slovencev in Hrvatov.

Želimo le, da bi probujene ideje ne izginile iz src prihodnjih abiturientov. Obračajo naj se v vsaki zadregi glede kake prireditve na naša akademična društva, ki jim bodo šla po svojih močeh v vsem na roko.

Pot je tu, zgled je tu, treba je le poguma in dela — organizacije in uspeh je gotov. Ne število, le duh in moči, kar več zaleže kot cel polk vojakov brez pušk in — z lesenim mečem v roki. Kdo se boji vrišča take vojske?

„Naprej do zmage! Vivant sequentes!“

O goriških dijaških razmerah.

Abit. Lav. Kemprle.

(Referiral na I. slov.-hrvaškem kat. abiturientskem sestanku dne 25. avg. t. l. v Ljubljani.)

Kakor na Kranjskem sta tudi na Goriškem dve glavni stranki: kat. narodna in liberalna, ali kakor se oficijelno zove, narodna napredna stranka. Središče obeh strank je Gorica in tukaj izhajajo tudi njuna glasila. Ker pa ima Gorica primeroma le malo slovenske inteligence, je jasno, da je dijaštvo, ki študira tukaj, važen faktor, katerega vpoštevajo vsi sloji. Zato žive naši dijaki v precej ozki dotiki z meščani. Kakšno pa je to meščanstvo? Obstoji, kakor navadno, iz različnih državnih in privatnih uradnikov, iz trgovcev in njihovih pomočnikov, gostilničarjev in obrtnikov, ter njihovih delavcev in iz kopice visokošolcev, ki študirajo zasebno. Kakšno je mišljenje vseh teh različnih gospodov, si lahko mislite. Nekateri so radikalni, drugi narodno-napredni, tretji sami ne vedo, kaj so; samo kar se tiče verskih stvari, so večinoma edini, namreč, da je vse banalnost; popolni indiferenti so, in se najrajši obregnejo ob duhovništvo. Delavni v narodnem oziru pa niso vsi ti različni gospodje skoro nič. Da povzdignejo trgovino in obrt ene ali druge vrste, se radi zatekajo k idealnemu geslu: „Svoji k svojim“, a drugače se brigajo za nižje sloje bore malo.

Najbolj jasna bo vam pač resnica mojih besed, ako vas vprašam, ali ste v zadnjem času kedaj čuli, da je bil kje na Goriškem kak shod ali kako

ljudsko predavanje? Pred kratkim so jih bili napovedali 9, ali v zadnjem hipu so jih zopet odpovedali, ker so dosegli pri vladi svoje zahteve in shodov zopet ni bilo. Ali je bilo to prav ali ne, nočem presojati, ker v kritiko se ne spuščam, naj premisli vsak sam, ali naj ne pozabi na uspehe, ki bi se bili dali doseči pri ljudstvu.

Boj proti Italijanom je v našem mestu že zelo potihnil. Italijani imajo v mestu sicer še vso oblast v rokah, a jo le malokrat pokažejo, razen v neverjetnem zanemarjanju mesta. Naš živelj se pa radi te stagnacije, ki vlada na italijanski strani, tem živahneje razvija in si pridobiva vedno več tal, posebno v trgovini. Napredek v tem oziru mora res vsakega veseliti.

Na tem polju se res tudi lahko postavimo, a to je tudi vse. A še to je le bolj zasluga posameznih podjetnih mož, ki pač bolj mislijo na svoj obstanek kakor pa na narodno korist. Podrobnega narodnega dela pa na Goriškem ni. Vsake svete čase se napravi kakšen poizkus, da bi se to delovanje razvilo, a navadno zaspi že vse pri poizkusu.

Ravno tako so pa tudi različni listi, ki izhajajo tu pri nas, primeroma slabo urejevani in imajo le malo vpliva na ljudstvo. Žalostno je od katoliško nar. strani, da ne pride v uredništvo „Gorice“ in „Primorskega lista“ kaka mlada moč, ki bi vlila v mrtev papir nekaj mladostnega ognja in življenja, ki gre k srcu in si ga osvoji, ampak opravljajo posel uredniki, ki postanejo časnikarji še le na svoja stara leta. Sicer pa ne vem, mogoče dotični krogi ne morejo dobiti primerne moči. Glavni znak goriške družbe je torej verska indiferentnost in brezbriznost ter nedelavnost za povzdigo narodne prosvete.

V tej okolici in v tej družbi pa večinoma živje naši dijaki, posebno višje - gimnazijci. Popolnoma naravno je, da se tudi oni navzamejo teh pogubonosnih idej. Ne brigajo se navadno za verska vprašanja popolnoma nič, ker nekoliko navadnih fraz o početku izpovedi, o inkviziciji, o srednjeveških papežih i. t. d. se naučijo v vsakdanji konverzaciji. Ne brigajo se pa tudi za narodna vprašanja in največje ter najvažnejše zadeve gredo mimo njih in jih ostavijo hladne. O volivni reformi n. pr. je bilo le malokomu kaj znano. Kako pa tudi? Najrajši čitajo humoristične liste, dnevnike pregledajo le površno in se mudijo navadno najdalje pri rubriki: različne novice.

Ognjevita, gorka južna kri se rada razvija v veseli družbi. Tako vidimo tudi pri nas v Gorici, da se dobrostoječi trgovci in uradniki, ki jim ni treba skrbeti za vsakdanji kruh, radi razvedrijo na prijetnih zabavah. Njihovo „Pevsko in glasbeno društvo“ se zelo lepo razvija in nastopa s prireditvami, kakor zadnjikrat z oratorijem „Stabat mater“, ki dosežejo vsestransko popoln uspeh. Tudi „Goriška Čitalnica“ priredi večkrat kak zabaven večer, ki se navadno dobro obnese. In v pustu. Koliko plesov je v Gorici, vi si gotovo ne mislite! Stavim, da ne pride nikjer drugod na toliko prebivalstva toliko plesov, kakor pri nas. In vsi so sijajni in se dobro obnesejo. Je pač tako. Ljudstvo nima drugega razvedrila, si ga poišče pa na plesih. In dijaštvo ki živi z meščani v jako ozkem stiku, je vedno povablano na najrazličnejše prireditve in dobi vstop proti polovični vstopnini ali pa zastonj. Lahko si

mislite, da dijaki ne zamude prilik, ki se jim nudijo, in da z veseljem hitijo tja, kjer jih čaka zabava. Sloji pa, ki bi navajali dijaštvo k resnemu privatnemu učenju, ki bi mu šli mogoče v tem na roko, niso z dijaki v nobeni zvezi. Profesorji ne občujejo navadno razen v šoli nikoli z dijaki in vendar je to velike važnosti. Mlada kri se rada veseli, je gotovo velika resnica, a ob vodilni roki se mlad človek rad pogloblja tudi v resnejše probleme.

Ravno tako tudi kat. narodni krogi, ki jih je sicer zelo malo, z dijaštvom niso prišli v nobeno dotiko in nikoli se ni zgodilo, da bi se bil razvil med njimi kakšen stvaren, resen pogovor, ki bi paraleliziral vpliv, ki ki so ga imeli nasprotni krogi na nje. Akoravno je organizacija krščansko soc. delavstva v Gorici že zelo napredovala, sem vendar prepričan, da o tem nima od 100 dijakov 99 najmanjšega pojma. In vendar je važno da se dijak seznanj s takimi dejstvi in odnošaji, ker to mu podira njegovo morebitno nadutost nasproti nižjim slojem in mu odpira nove perspektive in nova polja, na katerih bo pozneje lahko razvil svoje človekoljubno delovanje. To razmerje med kat. nar. krogi in dijaki seveda ni pripravno, da bi ogrelo mladostna srca za njihove ideale.

Iz vsega navedenega lahko jasno sklepamo, da se osredotočuje goriško dijaško življenje v veselju in zabavah. Oni hite od ene prireditve do druge; vsepovsod so dobrodošli gostje. A tudi sami si poskrbijo za zabavo. Ustanovili so si pevski zbor, tamburaški zbor in orkester. Tukaj vam hočem navesti nekaj jako značilnega.

Začetkom leta so ustanovili tamburaški zbor in ruski kružok. Oba sta bila sprejeta z enakim veseljem. A kružok je kmalu zaspal, tamburaški zbor pa je cvetel do konca leta in ostane najbrže še za naprej. In potem prepevajo in igrajo dijaki, da je kar veselje. Da pa pokažejo svoje uspehe, prirejajo tudi koncertne in zabavne večere, ki se obnesejo vedno karnajbolje. Tako jim mine leto v veselju. Poleg tega čitajo še dokaj pridno, a le leposlovne knjige. Vsake resne stvari se boje kakor hudič križa. In ako vprašate kakega dijaka po njegovem prepričanju, vam bo vedel zelo malo povedati in bo zabredel hitro v protislovja. Živijo pač veselo tja vendan, ne da bi globlje umevali sodobne socialne in politične razmere, ne da bi poznali duha časa. Tudi se ne ločujejo v posamezne frakcije, ki bi si stale načelno nasproti, marveč vsi so si prijatelji medseboj in se navadno ne spuščajo v pogovore, ki zahtevajo, da bi vsak jasno preciziral svoje stališče. Vzrok temu je pač tudi dejstvo, da je število slovenskih dijakov primeroma le majhno. Od teh jih je pa še dobra tretjina v deškem semenišču in nekaj jih je iz okolice. Vsi ti občujejo z drugimi samo v šoli. Ostane torej le še malo dijakov, ki žive v živahnejšem občevanju in od teh jih je mogoče le par, ki se zanimajo za različna vprašanja. Ti so navadno najbolj nadarjeni mladeniči in se nočejo cepiti že radi tega ne, ker bi drugače ne imeli primerne družbe. Seveda se na ta način še poveča brezbriznost v dijakih. Pa tudi gojenci malega semenišča ne nastopajo nikoli, da bi izpovedali svoje naziranje, marveč so navadno tihi in mirni in se vdajajo samo svojim šolskim študijam brez ozira na sodobne odnošaje. Krivo temu je

pač dejstvo, da so v zavodu zelo odrezani od sveta in da jim je prepovedano čitati naše časopise. Ali je to za gojence koristno ali ne, tega jaz ne morem presojati, to je pač stvar vodstva; vendar pa vem, da je to gojencem škodljivo, kar se tiče ugleda med tovariši. Dobro se spominjam, koliko slanih in neslanih opazk je padlo, ko so letos kupovali gojenci osmošolci „Primorski list“, ki izhaja vsak teden enkrat, da so ga čitali v šoli. To je vendar malo premalo za dijaka, ko namerava ostaviti gimnazijo.

Umevno je, da so semeniščniki navadno molčali, ako je prišlo tudi kako važnejše vprašanje kdaj v šoli v razgovor. To jim seveda škoduje na ugledu, katerega imajo zelo malo, akoravno so večinoma boljši dijaki. Mogoče bi se dalo to izboljšati s primernimi uredbami tozadevnih faktorjev in pripomoči tako gojencem do večjega ugleda. Seveda, kakor bi si človek želel, se to pač ne da ustvariti, ker je pač treba, da so dotični gojenci tudi možje — čeravno mladi — na svojem mestu.

Jasno je, da ne nastanejo iz dijakov, katerè sem vam izkušal orisati, kar črez noč zgledni, delavni akademiki. Mnogo jih je, ki vedo samo toliko, da so v „Zarji“ in „Danici“ klerikalci in k tem ne gredo, potem pa je že skoro vsejedno, v katero društvo se zaletè. Nekateri prijadrajo v „Triglav“, drugi v „Tabor“, a predno so šli iz Gorice, še niso bili na jasnem, na katerem stališču stoji to ali ono društvo. Samo da je v enem društvu in ne v klerikalnem, pa je zadovoljen. Tudi ferijalno društvo „Adrija“ z bengalično lučjo osvetljuje naše razmere.

Na zadnjem sestanku, ki ga je priredilo društvo, je predsednik sam izjavil in pripoznal, da je društvo dve leti spalo. In zbrali smo se bili, da bi ga ozdravili. Prereševali smo vprašanje, da bi napravili po deželi poljudna predavanja. Bilo je mnogo govorenja in od časa do časa je kdo poudarjal, da smo „svobodomiselni“, da smo „liberalni“ ali ne „liberalci“, a sklenili nismo ničesar. Odložili smo vse na jesen, ker v avgustu ni primeren čas, je menda pretoplo. In tako sta se diagnoza in sanacija zopet ponesrečili in društvo spi zopet mirno dalje. Sladko spavaj!

Da bi se tem razmeram odpomoglo, pozivljam goriške kat. nar. kroge, da stopijo z dijaštvom v ožjo dotiko, in „Slov. dijaško zvezo“, da priredi na Goriškem čimpreje poljudna predavanja, ker „Adrija“ ne šumi ampak spi.

O moralni in gmotni podpori katoliško-narodnemu dijaštvu.

(Referat na II. katoliškem shodu).

Ne samo naša lastna potreba nas je pripravila do tega, da povemo na katoliškem shodu javno, česa rabi dijaštvo iz domovine, ampak tudi v domovini sami so se čuli glasovi, naj dijaštvo razkrije razmere, v katerih živi.

Da utemeljim potrebo, da podpira slovenska javnost svoje dijaštvo v moralnem in gmotnem oziru, moram opozoriti na dvojje dejstev. Prvič mora slovenska akademična mladina vršiti dandanes težje naloge kakor dijaštvo drugih, kulturno višje stoječih in mogočnejših narodov. Čim manjša je še kultura kakega naroda, toliko bolj izobrazeno, delavno in podjetno mora biti njegovo dijaštvo, ako hoče delovati na to, da bomo Slovenci enakopravni v vrsti sosednjih narodov in jih po možnosti po izobrazbi še presegali. Čim večje je število mogočnih nasprotnikov, tem bolj morajo v manjšem narodu vse moči na krov in toliko boljših voditeljev je treba. Zato mora imeti slovenski dijak temeljito strokovno izobrazbo, dalje pa tudi obširno splošno izobrazbo in jasen vpogled v kulturno stanje in javno življenje domovine.

Pot do tega ideala je pa baš nam težja nego dijaštvu večine drugih narodov. V tujini, med nam včasih nenaklonjenimi profesorji in v večkrat sovražni okolici preživimo akademična leta, to najlepšo in plodonosno dobo v življenju izobraženca, ko se mlad človek razvija svobodno in si pridobiva potrebno znanje za poklic in življenje. Drugi narodi znajo dobro ceniti važnost akademičnih let svojega dijaštva, in zato ima njih dijaštvo na razpolago vsa sredstva, ki morejo ugodno vplivati na njega razvoj, mnogo znanstvenih, družabnih, podpornih društev i. t. d. ter so vrhutega v stalnem stiku s svojim narodom in njega izobraženci. Vse to (izvzemši podporna društva) morajo slovenskemu dijaku nadomestovati akademična društva in stik z domovino, zlasti z izobraženci.

Že glede strokovne izobrazbe gre izobraženstvo dijaštvu lahko zelo na roko. Mnogo dragega časa in moči izgubi dijak po nepotrebem, predno se uživi v svojo stroko in najde najprimernejšo pot, priti brez večjih ovinkov do svojega cilja. To velja zlasti za filozofe. Prvo je strokovna izobrazba, in samo dijak, ki ti svoji dolžnosti zadosti lahko, hitro in popolnoma, ima potrebni čas in tudi veselje, da dela kakor za svojo splošno izobrazbo tako tudi med tovariši v društvu in v počitnicah med rojaki. Začetniku gre sicer na roko njegov tovariš v stroki, a ta je še sam dijak, še sam na poti do cilja. Veliko sigurnejše svetuje lahko oni, ki je že v službi in najbolje ve, v katerem oziru se je za delo v njegovem poklicu treba posebno izobraziti in si razdeliti študij, da bo s stvarino pravočasno gotov.

Prav tako in še bolj pa je potrebno, da možje, ki že delujejo v domovini, opozarjajo dijaštvo na panoge splošne izobrazbe v socialnem, umetniškem oziru itd., ki jim bo potrebna v življenju. Redkokedaj se sliši o kom, ki bi bil zadovoljen s svojimi akademičnimi leti. Vsakdo bi se bil še zraven naučil to ali ono, ko bi ga bil kdo na to opozoril, kako bo on to v življenju rabil. Tudi mi lahko opazujemo, kako malo izrablja slovensko dijaštvo prilike, ki jih nudi življenje v velikem mestu, izobraziti se recimo v umetniškem oziru. V gledišče marsikdo sploh ne gre nikdar ali vsaj silno redko.

Zlasti pa mora izobraženstvo seznanjati dijaka z javnim življenjem in kulturnim stanjem narodovim. Nehote se odtujimo domovini s svojimi štu-

dijami in življenjem v tujini. Izobraženstvo, živeče med narodom, pozna tudi najboljše domače razmere in potrebe in naj seznanja s temi dijaštvo.

Naloga „Slovenske dijaške zveze“ bo torej tudi, da goji v počitnicah stik dijaštva s katoliškimi vodilnimi krogi, kar bo brezdvomno zelo pospeševalno vplivalo na izobrazbo našega dijaštva.

A kaj pomagajo dijaku najlepši ideali, najboljša volja, ako mu tlači in mori duševne moči in prost polet duha vedna skrb za gmoten obstanek, ako mu manjka sredstev tudi za najpotrebnejše? Navdušeni in za delo pripravljeni pridejo abiturienti na visoke šole, a tekom prvega leta upade njih energija večkrat silno. Stradanje in večkrat nemožnost, prislužiti si tudi z delom potrebnega denarja, duši v mladeniču mladostni ogenj in včasih tudi zaduši, mesto da bi se razvil naravnim potom v moško razsodnost. Koliko duševnega kapitala se izgubi tako Slovencem, koliko mož, ki bi bili sicer enkrat lahko domovini v korist! To je velika rana na našem narodnem telesu, kateri se mora odpomoči. Od 35 laičkih članov „Danice“ jih vzdržujejo stariši in sorodniki le 8, od teh izhajajo trije juristi le tako, da so večino leta doma, 4 imajo Knaflja, 3 drugačne ustanove, ostalih 20 jiti je navezanih na razne podpore. Podobne so razmere v „Zarji“. V obče se lahko reče: Polovica slovenskega dijaštva je navezana na podpore. Zato so velike važnosti podporna društva za slovenske visokošolce na Dunaju, v Gradcu in Pragi, ki razdeljujejo podpore nepristransko, česar o „Rado-goju“ ne moremo trditi, dasi ga podpira dežela; v zadnjih letih ni dobil podpore noben član katoliških akademičnih društev. V letošnjem letnem tečaju je razdelilo tudi starešinstvo Leonove družbe v Ljubljani nekaj brezobrestnih posojil; Leonova družba ima po svojih pravilih tudi namen, podpirati slovenske katoliške akademike.

Podpirati pa mora domovina gmotno tudi naša akademična društva, ki naj tvorijo dijaštvu skupno ognjišče v tujini. Večkrat se sklene v Danici ali pa Zarji, da se naroči kaka revija ali pa izpopolni knjižnica, a se sklep radi stanja blagajne ne more izvršiti. Zlasti knjižnici Danice in Zarje ne odgovarjata nikakor potrebam akademičnega društva.

Slavna gospoda! Ne odreka se slovenskemu dijaštvu, da razume svojo nalogo in ima resno voljo, zadostiti zahtevam, ki se stavijo nanj. Poizkusil sem pa pokazati tu nekaj ovir, ki močno zadržujejo razvitek istega. Domovina je dolžna podpirati svoje dijaštvo. To pa bo potem z veseljem in hvaležnostjo posvetilo svoje moči strokovni in splošni izobrazbi ter delu za narod. Zato stavim sledečo resolucijo:

1. Resolucija o moralni in gmotni podpori dijaštvu iz domovine.

1. Katoliški shod opozarja slovensko katoliško javnost, da posveča svojemu dijaštvu z ozirom na istega veliki pomen kar največ zanimanja, ter priporoča zlasti slovenskim katoliškim vodilnim krogom, da uvajajo slovensko katoliško dijaštvo v vse panoge javnega življenja.

2. Z ozirom na slabo gmotno stanje slovenskega akademičnega dijaštva opozarja katoliški shod slovensko javnost, da podpira podporna društva za slovenske visokošolce, zlasti pa priporoča slovenskim katoliškim krogom

podpiranje Leonovega starešinstva, čegar namen je, podpirati slovenske katoliške akademike.

3. Slovenska katoliška javnost naj podpira gmotno slovenska katoliška akademična društva, da morejo ista vršiti svojo nalogo.

Po referatu se je razvila živahna debata, katere so se udeležili tovariši Lovro Pogačnik, Marinko, Rožič, Puntar, Božič, g. poslanec Povše in g. kaplan Traven. Ožigosalo se je dejstvo, da oddaja Knaflja Nemeč proti pravilom, po katerih bi moral oddajati ustanovo najstarejši odvetnik na Dunaju, in da se pri tem ozira v prvi vrsti na kranjske Nemce, dasi je ustanovnik v 17. stoletju razumel pod Kranjci brezdvomno samo Slovence. G. Traven priporoča, naj naše posojilnice podpirajo dijaštvo.

Črni bratje.

Slika iz zgodovine dijaštva na Litvi.

(Konec.)

Sredi svečana je izreklo vojaško sodišče svojo sodbo, ki se je po velikem knezu poslala carju v potrdilo. Po mestu so se raznesle strašne govorice o njeni vsebini. „Slišal sem — piše prestrašeni rektor Tvardovski knezu Czartoryskemu — da so dva dijaka obsodili na smrt, dva na javno telesno kazen, dva na šolsko telesno kazen, učitelja nemščine pa na izgnanje iz mesta.“ K sreči sodba ni bila tako strašna, dasiravno stroga dovolj. Obsojeni so bili v pregnanstvo: „Ciprijan Janczewski in Feliks Zieleniewicz v verigah v Bobrujsk za 10 let, kjer naj ju rabijo istotako v verigah pri težkih delih v trdnjavi, ko pa prestaneta to kazen, vzameta naj se, če bosta še sposobna za vojaško službo — na linijo Orenburško, kjer bosta opravljala v vrstah mestne posadke službo brez prava na avans; Jan Witkiewicz, Alojzij Prislak, Viktor Zvaszkiewicz in Nikolaj Suchocki v verigah za čas potovanja na linijo Orenburško v vrste mestne garnizije brez prava na avans; učitelj nemščine pa iz ozira na njegovo poprejšnjo neomadeževano službo, potrjeno od predstojnikov, na dve leti ječe v trdnjavi bobrujski. Potem naj se izpusti.“ Kar se tiče izvršitve obsodbe, se veli, da se morejo zločinci odposlati po pošti v spremstvu posebnih gubernijalnih žandarjev, stroške za pot in za preiskavo in sodnijo morajo plačati sami, oziroma njihovi starši in sorodniki. Stroški za pot in za vrnitev žandarjev so znašali 2147 rubljev 15 kupejk, kateri so se iztirjali od staršev, istotako tudi pravdni stroški.

Dne 9. sušca 1824 so odpeljali „Črne brate“ iz Vilne. Kako se je to vršilo, nam opeva naočna priča, njihov srčni tovariš in sojetnik, Jan So-
bolevski:

„Od ječe vrat do trga kot v slovesnih dnovih
v orožju je vojaštvo; z godbo v dveh redovih;
med njimi so vozovi. — Gledam s trga, sel je
na konja častnik; lahko bereš mu z obraza,
da velik človek velik sedaj triumf pelje.“

V teh verzih ni nobenega pretiravanja. To nam potrde tudi druge priče: Tvardovski in Lelevel.

„To so priredili s tako parado — piše Tvardovski Czartoryskemu — s tako slovesnostjo, kot bi hoteli provocirati mladino, da bi pokazala svojo razburjenost. General Rosen, predsednik vojaškega sodišča, je bil ginjen in je šel k Novosileovu in mu predstavil neprimernost takega postopanja. Odgovorilo se mu je, da je P. Korsakovu izročena eksekucija, a ko je šel h Korsakovu, izgovarjal se je ta na Novosileova, da on vodi vso zadevo z dijaki. Policijski komisar je omenil v uradnem dopisu do mestnega načelnika, da se morajo dijaki na povelje oblasti prepeljati ne zvečer, ampak opoldne. Vozove so nalašč pripravili poldrug sto korakov daleč, da so se jetniki, še ne navajeni na nove verige, le s težavo privlekli do njih. Okoli je stalo veliko ljudstva, ki je plakalo, toda razburjenosti ni bilo nobene. Povsod je vladalo gluho molčanje, katero je motil samo jok in stok.“ Lelevel pravi, da so prepeljali Janczewskega in njegove tovariše z nekako slovesnostjo. V verige uklenjen in na voz položen, je bil dobre volje in je tolažil tovariše. Drugače je čutila množica, ki se je zbrala k temu prizoru. Šum razburjenja, stok omedlevajočih žensk, mrmranje v razgovorih priglasenih glasov je včasih pretrgal kak razburjen krik.“

Sedem mesecev pozneje je bil tudi profesor fizike v kroški šoli in „filaret Jan Sabolevski odposlan „v gubernije, oddaljene od Poljske.“ Dne 24. oktobra 1824 so ga pripeljali na isti brički z Mickiewiczem v St. Petersburg, kjer so mu dovolili učiti matematiko v francoskem jeziku in ga pozneje sprejeli k oddelku inženjerjev cest in občil. Ko je naredil izpit, so ga imenovali za častnika direkcije vodnih občil in leta 1827 je že napredoval na podporočnika. Drugo leto po tem se je spet srečal z Mickiewiczem, ki je bil silno vesel, da je njegov nekdanji sojetnik in pregnanec prišel sedaj na tako visoko mesto.

Dijaki, ki so prinesli Doviattu „puntarske liste“, so prejeli „častne nagrade“. Doviatta so pa odlikovali s križem sv. Vladimirja četrte vrste.

Izmed obsojenih dijakov kroškega gimnazija nam je poznejša usoda znana samo dveh: Janczewskega in Wittkiewicza.

Sušca leta 1824 so se za Ciprijanom Janczewskim zaprla vrata bobrujske trdnjave. Osemnajstletni čedni in živahni deček je bil sedaj v vlažni kletki ječe žrtev dolgih, brezupnih ur grobne tišine, katero je motilo samo rožljanje verig na njegovih nogah. V obsodbi „zapovedana težka dela trdnjavska“ so ostala na papirju, zato mu je bežal čas v popolni samoti, katere edina izprememba je bil vsakdanji kratek izprehod po tesnem dvorišču.

Tako je minilo dvoje let, kar je zadostovalo, da je ubilo tovariša in sojetnika Janczewskega — Feliksa Zicleniewicza, ki je umrl na jetiki. Leta 1826 je obiskal Bobrujsk cesar Nikolaj I. Ko je šel po jetniških celicah, je obrnil svojo pozornost na plemenito postavo „zločinca“, katerega je sam obsodil. Mladenič se mu je dopadel in po silnih prizadevanjih družine njegove ga je pomilostil in dal med vojake nekega polka, ki se je nahajal v vilenski guberniji. Tu mu je bila sreča mila. Častnik Felicijan

Rudski ga je spoznal, izprosil si ga je v „burša“ in potem ju je zvezala srčna prijazen, ki mu je sladila marsikatero uro ponižanja in bolečin. Čez pet let je napredoval na častnika, potem je pa kmalu kot poročnik za vedno zapustil vojaško službo in se vrnil na Žmudz, kjer je očetu pomagal pri gospodarstvu in potem se je preselil na drugo očetovo posestvo Belveder nad Njemnom.

Zdaj mu je teklo življenje mirno in tiho. Živel je samo za zemljo in za svoje, se udeleževal javnega življenja kot ud resnih društev, v zadnjih letih je bil izvoljen za „maršalka šlahte“ in to imenitno službo je opravljal do smrti. Umrl je oplakovan in obžalovan od vseh, ki so ga poznali, v svojem rodnem kraju in bil pokopan v grobišču svoje družine. Ječa in vojaški stan, v katerega je bil vtaknjen po sili, sta vtisnila globoko sled v njegov značaj, Preteklosti se je nerad spominjal in vedno se je bal ječe. Radi tega je tudi uničil vsa svoja pisanja tako, da ni ostalo od njegovega peresa družega kot verz, katerega je napisal na prvo stran svojega molitvenika:

„Bog, bodi Bogem, in ko bodeš sodil —
pomni, da človek sem, da sem blodil.“

Jan Wittkiewicz je bil poslan kot prost vojak v trdnjavo Orsk, na meji med Rusijo in Turkestanom. Tu je našel nekoliko svojih rojakov in tovarišev z Žmudzi. Leta 1829 je prišel tje na svojem potovanju čez srednjo Azijo nemški učenjak Aleksander v. Humboldt in je bil ves začuden, ko je našel tako izobražene preproste vojake v daljni trdnjavi. V popisovanju svojega popotovanja po srednji Aziji govori o Wittkiewiczu z velikim navdušenjem in ko je bil v Petersburgu predstavljen cesarju Nikolaju, izrazil mu je svoje začudenje, da je našel v taki oddaljeni puščavi tako izobražene ruske vojake.

Najbrž je poslal car vsled tega general-gubernatorju orenburškemu Vaziliju Perovskemu kakšno naročilo, kajti Poljaki so imeli odslej več prostosti. Ko je nastala v Poljski vstaja l. 1831 so tudi Wittkiewicza in njegove tovariše imeli na sumu, da so udeleženi zarote, toda dokazati jim niso mogli ničesar in so jih spet izpustili, potem pa so jih na denunciacijonekega ničvrednega človeka imeli dolgo časa v preiskovalnem zaporu. Celo vsemogočemu Perovskemu se je odslej priljubil in imenoval je Wittkiewicza l. 1835 za tolmača pri obmejni komisiji v Orenburgu.

Poprežnji „zločinec“ si je pridobil s svojimi velikimi zmožnostmi srce Perovskega v taki stopnji, da je bil v kratkem imenovan za „štabnega ritmajstra“ prvega polka orenburških kozakov in za adjutanta pri osebi vsemogočnega namestnika dežele in enega najbližjih oseb cesarju. Zdaj je napredoval naglo kot blisk. Pri obleganju Herata je navzoč kot poseben zastopnik ruske vlade in dela popolnoma neodvisno od ruskega poslanika v Perziji, Simonicza. Potem ga imenuje „Departement azijskih zadev pri ministerstvu zunanjih zadev“ za diplomatskega agenta v Kabulu. Tu se je pričelo njegovo skrivnostno, dslej še neobjasnjeno delovanje. Leta 1839 pretrga Wittkiewicz s svojim naglim nastopom pogajanje,

ki se je vršilo med emirom Mahometom in sir Burnesom, angleškim zastopnikom, zaradi česar je skoraj za las manjkalo, da ni prišlo do vojne med Anglijo in Rusijo, katero je komaj še zabranila ruska vlada s tem, da je veliko odstopila Angleški.

Wittkiewicz za so odpoklicali v Petersburg. Nekaj dni po njegovem prihodu in po ostrem razgovoru z ministrom zunanjih zadev in, kot govore tudi s samim cesarjem, našli so ga zjutraj dne 9. majnika 1839 v hotelu „Pariz“ ustreljenega in njegovega vernega pribočnika Kirgiza Dimitrija z razbito črepinjo.

Glasnik.

Iz Zarje: V društvu, ki šteje letos 20 rednih članov, se je začelo živahno življenje Nove, sveže moči so prinesle s seboj mnogo zdravega ognja. Pri prijateljskem sestanku dne 9. novembra je govoril tovariš J. Česnik o temi „Kam plovemo?“, dne 1. decembra pa tovariš Bl Madjer. Naslov prezanimivemu predavanju je bil: „Vrednost psihologije za život uopće“. V društvu so tile klubi: Izobraževalni klub (načelnik: tovariš J. Česnik), ki se peča zlasti s premostrivanjem socialnih vprašanj, pevski klub (načelnik: tovariš A. Juvan) in igralski klub (načelnik: tovariš B. Schaubach) Dne 27. novembra je na shodu slovenskih graških akademikov referiral z dobrim uspehom tovariš Fr. Kotnik: „o otroškem vrtcu v Gradcu“. Obenem je bil izvoljen isti dan za predsednika v odbor slovenskih graških akademikov. Dne 25. novembra je priredilo slovensko-kršćansko delavsko društvo „Domovina“ veselico, ki je uspela kakor še malo-katera veselica v Gradcu. Pri petju je sodelovalo osem Zarjanov, petje je vodil tovariš Juvan, pri igrokazu „Trije tički“ je pa igral z najboljšim uspehom vlogo piskroveza tovariš Jos. Podobnik, ki je tudi igro aranžiral. — Ob lepem vremenu so se vršili v prelepo graško okolico izleti ob nedeljah popoldne, ki so mnogo pripomogli k razvoju družabnega življenja med članovi.

Društvo si je izvolilo na svojem III. rednem občnem zboru dne 4. decembra za društvena gospodarja: tovariš jur.

Ivana Milača. Dalje je sklenilo bratstvo z novoustanovljenim hrvatskim katoliškim akademškim društvom „Domagojem“ v Zagrebu. Isto je storila tudi „Danica“.

Slovensko katoliško akademščno društvo „Danica“. Predaval je v društvu A. Božič: Pomen akademščne nega združevanja in ideje Danice in: Katolicizem in narodnost, A. Pregelj: Gregorčičev svetovni nazor. V slovenskem katoliškem izobraževalnem društvu „Straža“ je predaval A. Rasberger: O premogokopih, A. Polajnar: O človeškem organizmu, O prvi pomoči v nenadnih nesrečah, O krvotoku v dveh delih, drugič z demonstracijami. V društvu jako vrlo delujeta socialni in časnikarski odsek. — T. Rataj je napravil diplomski izpit na visoki šoli za poljedelstvo kot agronom. Častitamo!

Hrvaško katoliško akademščno društvo „Hrvatska“ si je omislila tamburice. Tovariši iz Hrvatske, vrlo izvežbani igralci jako dvigajo družabno življenje s svojim sviranjem.

Češki katoliški akademšiki bodo začeli izdajati svoj list z novim letom. To je nov pojav življenjske sile katoliškega gibanja med češko akademščno mladino. Iskrene častitke!

Novo hrvaško katoliško akademščno društvo. Katoliški hrvaški akademšiki v Zagrebu so se združili in osnovali svoje društvo „Domagoj“. Pravila še niso potrjena. Neustrašenosti

naših zagrebških tovarišev, ki dvigajo vkljub ogromni večini nasprotnikov prapor katolicizma, naše popolno priznanje, mlademu društvu najlepši procvit!

Občni zbor odseka slovenskih graških akademikov. Dne 27. listopada se je vršil v veliki dvorani gostilne „Zur Stadt Neu Graz“ občni zbor odseka slovenskih graških akademikov. Poleg članov vseh treh akademičnih društev se je udeležil zborovanja tudi vseučiliški profesor dr. Murko. Predsednik g. Plehan (Triglav) otvori občni zbor s pozdravom na navzoče, nakar prebere zapisnikar tov. Kotnik (Zarja) zapisnik zadnjega občnega zbora, ki se odobri. V poročilu naglašajo predsednik, da se je odbor pečal največ z razmerami pri slovenskemu podpor-nemu društvu, kjer je dosegel, da se dobivajo podpore tudi v obednicah. Poleg tega se je bavil s predprivami za ustanovitev slovenskega otroškega vrtca v Gradcu. Obrnil se je na društvi „Naprej“ in „Domovino“ s prošnjo, naj naznanita število otrok, ki bi obiskovali otroški vrtec. Toda „Naprej“ se sploh ni odzval, podatki „Domovine“ pa niso popolni. Nato poroča g. Černič (Tabor) o sokolski ideji. Povdarja pomen telovadbe posebno za manjše narode. Popolnost telesna, duševna in nravna je ideal sokolstva. Zato obžaluje, da ni več akademikov pristopilo pred kratkim ustanovljenemu „Slovenskemu Sokolu“. Na predlog gospoda poročevalca se sprejmejo sledeče resolucije: 1. Ker je telovadba za zdravi razvoj človeškega organizma tolike važnosti, pozivlja občni zbor slovenske akademike brez razlike struj, da se zbirajo pod sokolsko za-

stavo. 2. Odbor slovenskih graških akademikov naj se obrne na ravnateljstva slovenskih srednjih šol s prošnjo, da se vpelje telovadba kot obvezen predmet. 3. Ker primanjkuje slovenskih učnih moči za telovadbo, pozivlja občni zbor slovenske akademike, da se v večji meri posvete tej stroki. — Nato sledi referat tovariša Kotnika (Zarja) o ustanovitvi otroškega vrtca v Gradcu. Poročevalec poseže nazaj v zgodovino slovenske naselbine v Gradcu in potem na podlagi statistike — kolikor jo je mogel dobiti — dokazuje, kako se otroci zlasti v mešanih zakonih hitro ponemčijo. Predlaga sledeči resoluciji, ki se sprejmeta enoglasno: 1. Odbor slovenskih graških akademikov naj še nadalje s pomočjo društev „Domovina“ in „Naprej“ nabira statistiko otrok godnih za slovenski otroški vrtec, pa tudi drugih slovenskih otrok in naj uspehe javi družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani. 2. Akademična podružnica družbe sv. Cirila in Metoda naj si zasigura, da se bo ves denar, ki ga pošlje v Ljubljano, obrnil v prid otroškega vrtca. — Pri volitvi novega odbora so bili iz „Zarje“ izvoljeni tovariši Kotnik (predsednik), Gorjanec (odbornik) in Česnik (odbornika namestnik). — Po izvolitvi odbora se je vnel živahen razgovor o gmočnih razmerah slovenskega dijaštva v Gradcu. Izrekla se je želja, naj bi bil dijaški pododbor s posvetovalno pravico pripuščen tudi k sejam glavnega odbora slovenskega podpor-nega društva in naj bi se razdeljevale podpore na ta način, da se približajo vsi prosilci enakomerno eksistenčnemu minimumu. Po trezni in mirni debati je zaključil predsednik lepo zborovanje.

F. Ks. K.

Listek.

Apologetične drobtine. *Astronomija.* Kot ena prvih avtoritet preteklega stoletja velja z vso pravico znani jezuit p. Angelo Secchi († 1878). Poleg velikih zaslug na polju meteorologije in špekulativne fizike, je ustvaril takorekoč vedo o fiziki solnca. Znan

je kot prepričan katolik. Piemontska vlada ni mogla doseči, da bi postal nezvest svojemu redu ter odpadel od papeža Pija IX., pregnati se ga pa ni upala z observatorija.

John Frederick William Herschel (1792—1871) je sestavil zapisnik zvezd

južne zemeljske oble in raziskaval zvezdni sestav, razne vrste zvezd kot rimsko cesto itd. Poleg tega si je pridobil slavo tudi na polju matematike in optike. Kot znanstvenika ga najbolj znači odgovor slavnega Biat-a profesorju Pritchardu, ko ga je vprašal, koga smatra najvrednejšim naslednikom Laplace-a: „Ako ne bi imel do njega prevelikega nagnjenja, bi odgovoril: John Herschel.“

Posebej proti materializmu je spisal Herschel dva sestavka „O atomih“ in „O izvoru sile“. V teh dokazuje, da ni mogoče razumeti naravnih pojavov, ne da bi privzeli pojme: misel, razum, volja, vzrok gibanja in smoter. Bil ni le veren, ampak tudi pobožen.

Jako znano je ime Urbain Jean Joseph Levervier (1811—1877). Našel je planet Neptun. Največja njegova zasluga je pa teorija planetov. Začeniši s kemičnimi preiskavanji je posvetil svoj izredni dar in svojo železno voljo astronomiji. Že leta 1839, torej 28 let star je izračunal število nerednosti v gibanju planetov od leta 100.000 pr. Kr. do leta 100.000 po Kr. Določil je pota vseh planetov, sestavil nov načrt planetov sam, ker stari načrti se niso vjemali z opazovanjem. Ta duševni velikan je veljal na Francoskem za „klerikalca“. Ko je končal svoje omenjeno velikansko delo, je dejal: „Med tem dolgim trudapolnim delom, ki je trajalo 35 let, smo potrebovali opore, ki nam jo je dal pogled na ta veličastveni del stvarstva, kateri je v nas potrdil resnice spiritualistiškega modroslovja.“

Naj omenimo še znanega astronoma J. H. pl. Mädlerja, ki pravi: „Ne, znanosti in njih resnični zastopniki ter pospeševalci ne zaslužijo očitani, da hočejo odvrniti človeka od božanstva; zlasti o zvezdoslovju se nadejamo dokazati, da je ravno nasprotno resnica; ravno zvezdoslovje je poklicano, da zbudi in utrdi ona prepričanja, ki jih smatramo z vso pravico za največje dobro človeškega rodu.“

Katoliška Avstrija. Ministrstvo za uk in bogočastje je imenovalo „klerikalca“ dr. Haffnerja za profesorja semitskih jezikov na vseučilišču v Inomostu. Seveda so zagnali „svobodomisleci“ velikanski krik, i profesorji i dijaki. Prvi so se poslužili zadnjih, da se iznebe neljubega tovariša: dijaštvo je začelo protestirati s sirovim rogoviljenjem; dosegli so, da je moral profesor dr. Haffner ustaviti svoja

predavanja. Spravili so stvar tudi v zbornico, kjer jih je moral podučiti liberalcec — minister Marchet, da ni dr. Haffner nazadnjak, ampak znanstveno izvrstno kvalifikovan. Na očitanje, da ni vprašal profesorskega zbora, je odgovoril minister, da se je obrnil na modroslovno fakulteto, naj se izrazi o stvari in osebi, a ista tega ni storila. Kričachi so dosegli v „katoliški“ Avstriji, da bo predaval dr. Haffner le na bogoslovni fakulteti. Liberté!

Šolske zdravnike bodo uvedli, kakor poročča „Hlídka“, v Avstriji in je regulativ že dovršen. Šolski zdravniki bodo morali nadzirati zdravstveno stanje šolske mladine in jo opozarjati na možne nevarnosti. V ta namen bodo morali pregledati mladino v šoli in ukreniti, kar potreba. Šolski zdravnik bo dolžan preiskati začetkom šolskega leta vse otroke in določiti, kateri naj se oprosti n. pr. telovadbe, petja, ročnih del itd. Med letom bo moral večkrat obiskati šolo in v nenadnih nesrečah priskočiti takoj na pomoč. Za te posle se mu odkaže honorar 40 K za vsak razred. Pravno veljavo dobi ta regulativ, ko bode potrjen od zdravstvenega sveta in ministrstva za notranje stvari, katerima bo predložen. Ker je v Avstriji okoli 60.000 razredov bi stala ta nova naprava okoli 2,500.000 K.

Že v zadnji številki smo opozarjali na zdravstveno vprašanje; to je prvi korak, naj mu slede drugi!

Vera in veda. Profesor zoologije na nemški univerzi v Pragi Rob. pl. Lengenfeld se je izjavil o tem vedno aktualnem vprašanju takole: „O me je ni“ ljudje so dvignili svoj glas in trdili, da so načela prirodnih ved v nasprotstvu z verskimi nauki. Po mojem najiskrenejšem prepričanju ga ni tako napačnega nazora kot je ta. Med njimi ne more biti nasprotstva. Ako pa kdo meni, da obstaja nasprotje, potem ne ve, kaj je vera, niti ne ve, kaj je veda.“

Dunajska „Akademična protidvobojna liga“ je sprejela predlog phil. M. Božiča, da je poslovni jezik pri častnih zadevah lahko tudi nenemški, ako in s katerim so zadovoljni vsi člani častnega sveta; na to se mora ozirati društveni odbor, kadar imenuje člane sveta — v slučaju, da se ena stranka ne podvrže sodu. Zastopstvo Jugoslovanov v ligi je prevzel phil. I. Dolenec in se je nani obračati v vseh zadevah. Naslov: I. D. Univerza.